

הרב ישראל רוזן זצ"ל

מים שהיד סולדת בהם

ראשי פרקים

א. דברי הבבלי הירושלמי והראשונים	ג. מסקנת העיון בתלמוד ובראשונים
1. הקדמה	1. השיעור : כוויית יד אדם
2. כרס תינוק נכוית	2. מסקנה מעשית
3. יד סולדת - נכוית	3. חידוש הגרש"ז אוירבך לקביעת שיעור י"ס
4. שיטת הירושלמי בשיעור יד סולדת	4. אין אדם שותה חמין שהיד סולדת בהן
ב. השוואת כל השיטות	5. בדיקות מעשיות בשתיית חמין
1. ישוב הסתירות : השוואת השיעורים	6. מסורת בשם הרב פרנק זצ"ל
3. איחוד בין סוגיית הבבלי לירושלמי	ו. סיכום כללי
	1. השיעורים בגמרא
	2. דרכים שהוצעו באחרונים לשיעור יד סולדת

א. דברי הבבלי, הירושלמי והראשונים

1. הקדמה

ידועה ומפורסמת הקביעה ההלכתית שבמים שאין היד סולדת בהם אין בישול. מכאן נודעת חשיבות מרובה לבירור שיעורי החום של 'יד סולדת' על מנת לאפשר מציאת פתרונות הלכתיים נוחים ויעילים לחימום מים בשבת בצורה מותרת.

כמו רבים משיעורי חז"ל גם שיעור 'יד סולדת' איננו מנוסח 'בצורה מדעית', לכן קשה לצמצמו ולהעמידו על דיוקו המדעי המילולי, ועל אחת כמה וכמה שקשה לתרגמו למעלות החום הנהוגות בימינו.¹ ברור שהלכה למעשה, יש לקחת 'טווח ביטחון' שיבטיח שלא נפגע ב'תחום המסופק', לפיכך חשוב שבעתיים לתחום את שיעור היד סולדת ולנסות לדייק במידת האפשר כדי שלא נזדקק לטווח ביטחון רחב ביותר אשר יבטל לגמרי את יעילות השימוש בשיטה זו. המטרה היא לאפשר אספקת מים המוגדרים בלשון בני אדם כחמים, פחות או יותר, ולא מים קרים-עד-פושרים.

* [הערות מערכת: מאמר זה הנו תמצית מתוך קונטרס ארוך שכתב הרב רוזן זצ"ל לפני למעלה מ-40 שנה בבירור שיעור חום שהיס"ב. הקונטרס נדפס ונכרך במהדורת 'סטנסיל' פנימית ולא פורסם. זמן מה קודם עלייתו לגנוי מרומים בשנת תשע"ח, עלה בדעתו לתמצת את הדברים, בסיוע הרב ליאור לביא יבלח"ט, אך טרם הספיק לפרסמם (בספרו "בחצוצרות בית ה'") כינס הרב רוזן את כל מאמריו שנכתבו עד שנת תשע"ד].

1. שיעור זה, השונה משיעורי הבישול שנאמרו בתבשילים מוצקים: "מאכל בן דרוסאי" שליש או חצי בישול, מצטמק ויפה לו/רע לו, נובע מן העובדה שמדדים אלה מתחשבים בשינוי שחל בתהליך הבישול וההשתנות של המאכל המתבשל. במים לעומת זאת, שיעורים אלה לא רלוונטיים שכן במים עצמם לא חל כל שינוי מלבד החימום ולכן ההגדרות עוברות מן המישור האובייקטיבי - השינוי שחל ב'חפצא', לזה הסובייקטיבי - תגובת ה'גברא' לאותו שינוי.

בדברינו להלן לא ננסה להציע דרגת חוס מסוימת במעלות צלזיוס לשיעורי י"ס, אלא לעיין במקורות הסוגיה בש"ס, בראשונים ובאחרונים, ולהעיר על שיעורים שנקצבו לדבר. במהלך פריסת הסוגיות, נעמוד על 'סדר הגודל' לדרגת הי"ס שעולה מן הדברים להלן.

2. כרס תינוק נכוית

מובא בגמ' בשבת (מ,ב):

אמר רב יהודה אמר שמואל: אחד שמן ואחד מים, יד סולדת בו - אסור, אין יד סולדת בו - מותר. והיכי דמי יד סולדת בו? אמר רחבא: כל שכריסו של תינוק נכוית.

וברש"י שם:

סולדת - נמשכת לאחוריה מדאגה שלא תכוה, וזהו לשון ואסלדה בחילה (איוב ו) - ואדאג ברעדה... והיכי דמי - סלוד, יש שסולד מרתיחה מועטת, ויש שאינו סולד.

רש"י פירש אפוא סולדת - נרתעת. ברור שעניין זה אינו בר-שיעור מדויק שכן תחושת הרתיחה היא סובייקטיבית בעיקרה ושונה לפי הנסיבות (פתאומיות או תוך התכוננות וכדו'), ובעיקר שונה בין בני"א שונים וכדברי רש"י: "יש שסולד מרתיחה מועטת, ויש שאינו סולד". לכן תרגמה הגמ' את השיעור ל'מדויק' יותר: 'כריסו של תינוק נכוית בו'.

ברור לכל שנכוית הוא מונח מדויק יותר מ'סולדת', שכן כויה היא שינוי בעור שניתן להבחין בו בעיניים, ואינו רק תחושתו הסובייקטיבית של הנכוה.

כעת יש להגדיר שני פרטים נוספים: א. באיזה גיל התינוק? ב. במשך כמה זמן כריסו של התינוק חשופה למים החמים או לשמן ואעפ"כ לא תכווה.² לעניין גילו של התינוק כתב הפרי-מגדים³ (יו"ד משב"ז סי' סח) שמדובר בתינוק בן-יומו:

ויד סולדת בו היינו שיעור שכריסו של **תינוק בן יומו** נכוית בו כדאמרין פ' כירה. על פי עיקרון זה, נראה שהתשובה לשאלה שהעלנו לגבי שיהוי הזמן תהיה: הזמן המינימאלי ביותר. כלומר, טמפ' בה כריסו של תינוק תיכוה מיד ממים אלו. שאלמלא נאמר כך - שוב נתנו את דברינו לשיעורין.

מכל מקום, פשוט שקשה ביותר לשער באופן מעשי בכריסו של תינוק בן-יומו. מאידך, הרגשתנו היא שכריסו של תינוק עדינה ביותר ומן הסתם עלולה להיכוות במים שאדם גדול יכול בקלות ליתן לתוכם ידו מבלי להיכוות, אפילו לאחר זמן, ואפילו לא יסלוד ולא "ימשוך ידו לאחוריה מדאגה שלא תיכוה" (לשון רש"י הנ"ל).

מתוך כך החמירו מאד האחרונים בדבר, וז"ל הדרישה (או"ח סי' שיח):

ומכאן תשובה למורי הוראה דשואלין אם היד סולדת בתבשיל ומשערין באצבע. וזה אינו, אלא שכריסו של תינוק נכוה בו, וכ"כ הגמ'.

העולה לענייננו שדברי רחבא בגמ' - 'כל שכריסו של תינוק נכוית בו', היא הסיבה לחוש ולהחמיר להלכה בשיעור 'יד סולדת בו'.

2. כווייה תלויה בעיקר בשני גורמים: מקור החום (הטמפ') והזמן בו נתון היה העור להשפעת החום. שני הגורמים הללו מהווים את 'כמות החום' או הקרינה שספג האדם.

3. וראה עוד חמודי-דניאל הל' תערובות סי' מה בסוף דבריו.

3. יד סולדת - נכוית

מלבד הסוגיה במסכת שבת, מופיע המושג 'יד סולדת' - בסוגיה הלכתית בש"ס עוד פעם אחת בלבד. וגם שם - לעניין חימום מים (חולין קה,א-ב):
מים ראשונים - נוטלין בין בחמין בין בצונן, אחרונים - אין נוטלין אלא בצונן, מפני שחמין מפעפעין את הידים ואין מעבירין את הזוהמא. מים ראשונים נוטלין בין בחמין בין בצונן. אמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי ינאי: לא שנו אלא שאין היד סולדת בהן, אבל היד סולדת בהן - אין נוטלין בהן; ואיכא דמתני לה אסיפא, אחרונים אין נוטלין אלא בצונן, אבל בחמין - לא, אמר... לא שנו אלא שהיד סולדת בהן, אבל אין היד סולדת בהן - נוטלין, מכלל דראשונים - אף על פי שהיד סולדת בהן מותר.

את לשון הגמ' פירש רש"י שם:

סולדת - נכוית, אם היד סולדת בהן בטלו ונשתנו מתורת מים.

הרי שרש"י פירש את המילה סולדת כנכוית ממש, ולא כפירושו במסכת שבת - שידו נרתעת ונמשכת לאחריה מדאגה 'שלא תיכוה'. וכיצד ניישב שני כתובים אלה?

נראה לתת טעם לכך שבגמ' בחולין נקט רש"י שיש"ב פירוש נכוית ממש. שהרי לדברי הגמ' בלישנא הראשונה, מים ראשונים הותרו רק בחמין שאינה"ב, ומשמע שלמים אחרונים גם אלו נאסרו. ויש לברר: מה שיעור הדבר, האם נאמר שגם מים פושרים או חמימים ייאסרו למים אחרונים?

אולי מן הסיבה הזאת כתב רש"י את השיעור הגבוה ביותר לאסור מים ראשונים - כגון שגורמים לכויה, ובמים אחרונים גם פחות מכך - אסור. אך השיעור לעניין חמין בשבת הוא דווקא שהיד נרתעת מהם וכריסו של תינוק נכוית בהם.

עוד מצינו בפירוש של רבינו גרשום לגמ' שם (חולין קה ע"ב) שכתב:
שאיין היד סולדת בהן - כלומר שאין היד נכוית בהן...

גם בדברי הטור והשו"ע מצינו שסברו כפי הנראה כרש"י ורבונו גרשום, שהגדרת יס"ב היא כל שיד אדם נכוית במים, ולא רק נרתעת לאחריה. בגמ' חולין הובאה ההגדרה 'יד סולדת' ו'אין יד סולדת' לעניין נטילת ידיים. ובטור (סי' קס) ניסח כך:
חמי האור נוטלים מהם לידיים אפילו הן חמין שהיד נכוית בהם...

וכן כתב לעניין מים אחרונים (סימן קפא):

ואין נוטלין אלא בצונן אבל לא בחמין...ודווקא חמין שהיד נכוית בהם, אבל פושרין שפיר דמי

מדברי הטור משמע במפורש שכל שאין היד נכוית בהן נקראים פושרין, ויד סולדת הכוונה - נכוית. בשו"ע (סי' קס, ו) לעניין מים אחרונים כתב:
חמי האור נוטלין מהם לידיים אפילו הם חמין שהיד סולדת בהם.

את דברי הטור שנוסחו בלשון נכוית ניסח השו"ע בלשון סולדת (וב"י לא העיר דבר בנדון). ונראה פשוט שהוא סובר שאכן סולדת פירושו נכוית.

בהלכות שבת כתב הטור (סי' שיח):

מותר ליתן קיתון של מים או של שמן כנגד האש להפיג צינתו ובלבד שיתנם רחוק מן האש בענין שאינו יכול להתחמם באותו מקום עד שתהא היד סולדת בו דהיינו כל שכריסו של תינוק נכוית בו.

ודברי הטור תמוהים לכאורה, שהרי בהלכות נט"י הגדיר הטור את יד סולדת ככוויה, ומשמע שמדובר ביד אדם בינוני? בשו"ע (שם סעי"ד) כתב: "עד שתהא יד סולדת בו דהיינו שכריסו של תינוק נכווית בו". ושם בסוגריים נכתב: "סולדת - פירוש מתחממת ונכווית".

הרי לנו שבאותו סעיף שהשו"ע עצמו פירש שסולדת פירושו שכריסו של תינוק נכווית, פירש המפרש בסוגריים שיד אדם נכווית. לכאורה הדבר תמוה, שהרי אין שתי ההגדרות נראות חופפות זו לזו? נמצא אפוא שהן הטור והן הב"י והשו"ע סבורים שסולדת פירושו נכווית, אלא שיש לבאר לפי זה את עניין ההגדרה כריסו של תינוק נכווית האמורה בגמ' ובטושו"ע.⁴ ונבאר את הדברים להלן.

4. שיטת הירושלמי בשיעור יד סולדת

נשווה את הדברים שראינו עד כה לסוגית הירושלמי בשבת (פ"ג ה"ד):
דמר רבי זעירא בשם רב יהודה מותר להפשיר במקום שהיד שולטת ואסור להפשיר במקום שאין היד שולטת אפילו במקום שאין היד שולטת עד איכן? **עד שיהא נותן ידו לתוכה והיא נכוית.**

רבים מן המפרשים הבינו את דברי הירושלמי כפשטם, ו"אין היד שולטת" פירושו חוס גבוה יותר מ"יד שולטת". ואין היד שולטת הוא המושג המקביל ליד סולדת שבבבלי.⁵ מכל מקום, ברור מן המשמעות הלשונית, שהגדרת הבישול בירושלמי "אין היד שולטת" אין פירושה שהיד נרתעת ונמשכת לאחוריה כדברי רש"י בשבת. ופשוט שבירושלמי מדבר על דרגת חוס גבוהה מזו המרתיעה יד אדם באופן אינסטינקטיבי בלבד.

"אין היד שולטת" משמעו שלא יכול כלל לשלוט במקום ולהניח בו ידו, אפילו אם ירצה. בעוד שאדם יכול בקלות להתגבר על הרתיעה וה"סלידה" כפירוש רש"י בשבת שם. הדברים מובנים אף מפשט דברי הירושלמי: "ואפילו במקום שאין היד שולטת עד איכן? עד שיהא נותן ידו לתוכה והיא נכווית". כלומר, הגדרת 'אין היד שולטת' עפ"י הירושלמי משמעה - נכווית. אין אפוא שתי דרגות חוס זו למעלה מזו אלא דרגת חוס אחת בלבד.⁶

נמצאנו למדים שפשטות דברי הירושלמי מורים - וכן הסבירו האחרונים - שחיוב מבשל קיים דווקא אם נותן ידו לתוכה והיא נכווית.

ב. השוואת כל השיטות

1. ישוב הסתירות: השוואת השיעורים

נראה שניתן לחדש וליישב את כל הסתירות וחילוקי הדעות הללו שבין התלמודים והראשונים, ולהציג את כולם כשיטה אחת.

נראה לומר שהגדרת בישול במים תלויה באמת **בידו של אדם בינוני אם תיכוה בהם**, אלא שהכוונה היא שידו תיכוה **אם יניחנה בתוך המים הללו זמן ממושך**. כלומר, רק מים כאלו שבכוחם אצור חוס המסוגל לגרום לכווית גוף אדם, הם הנקראים מבושלים. טעם הדבר יהיה עפ"י דברי רש"י בחולין שטעם הדבר שמים בדרגת יס"ב נפסלו ללשון

4. אמנם היו שרצו להסביר ששיעור כריסו של תינוק נכווית בו וכן שיעור יד אדם בינוני נכווית הוא אותו שיעור (איסור"ה הארוך כלל לד אות כ), אך קשה להלום את הדברים ונראה שאין להשוות מידות אלו. וכך הקשה גם החמודי דניאל (תערובות סי' מה).

5. עי' שו"ת יו"ד קה סוסק"ה; הגר"א בביאורו לאו"ח שו"ח סקכ"ו.

6. וכך כתב הפנ"מ בירושלמי שבת.

הראשונה לנטילת מים ראשונים מכיוון ש"בטלו ונשתנו מתורת מים". אם כן, מים שבכחם להביא לשינוי בעור האדם, שינוי של כויה הנראית לעין והיא הריסת רקמת העור, בכך יוגדרו מים אלה ש"נשתנו באיכותם" וזהו גדר הבישול שאסרה התורה.

כאמור, לפי הגדרה זו הבישול במים יקרא כך גם אם יעבור זמן רב עד שתיכווה ידו בהם. והרי אפילו על כלי ראשון שהוסר מן האש, כתבו התוס' (שבת מ, ב): "מתוך שעמד על האש דופנותיו חמין ומחזיק חומו זמן מרובה".

אם כן, יש לקבל את דברי הירושלמי כפשוטם "ועד איכן? עד שיהא אדם נותן ידו לתוכן והיא נכוית", וכמ"ש הראשונים, ובראשם רש"י בחולין, שמדובר בשיעור חום שיכול לגרום לכוויה ביד.

ויש לומר שדברי רש"י בשבת (מ, ב) ש"יד סולדת" משמעה רתיעה מן החום איננו שיעור הסותר שיעור זה. יושם לב שרש"י בעצמו כתב: "נמשכת לאחריה מדאגה שלא תיכווה", כלומר דווקא מים כאלה שיש בכוחם לגרום לכוויה, אפילו אם דבר זה יתרחש לאחר זמן, יש סלידה מהם ואיננו בקיאים בדקדוק שיעור זה. מכל מקום נוכל לבחון ולעמוד על שיעור זה על ידי מבחן כוית יד אדם במים אלו, ובפחות משיעור זה נאמר שאין זו סלידה האמורה בגמ'.

רש"י בשבת הסביר את הפירוש המילולי של המילה 'סולדת' וכפי שהביא ראה לדבריו שם מן הפסוק "ואסלדה בחילה - ואדאג ברעדה אמשך מתלונתי..." ואמנם פירוש המילה סלידה הוא רתיעה והתרחקות; אך בחולין פירש רש"י את שיעור החום ולא את פירוש המילה 'סולדת', כלומר כדי יכולת כוית יד אדם, אך אלו הם אותם שיעורים בדיוק.

את סיבת השינוי נראה להטעים כך: בחולין שינה רש"י ולא הסתפק בפירוש המילה סולדת כפי שעשה בשבת, משום ששם הנושא הוא נטילת ידיים, כששופך ממש את המים החמים על ידיו. במקרה זה אין מקום לדבר על 'רתיעה' ואין כל משמעות מעשית שידו 'תסלוד' במים אלו, שכן האדם מתגבר ומתחזק כנגד החום ונוטל בהם את ידיו. לכן, במקרה זה, קצב רש"י את שיעור החום המעשי בכוויה, כלומר: במקרה בו ישהה את ידיו בהם זמן מה.

3. איחוד בין סוגיית הבבלי לירושלמי

לאור דברינו ניתן להסביר שסוגיות הבבלי והירושלמי כלל אינן חלוקות. ממש כשם שהסברנו לעיל את היחס בין פירוש רש"י בחולין לפירושו בשבת. ובעיקר מיישבים הדברים את דברי הטור והשו"ע המכוונים כולם לשיעור אחד.

ובדבר הדיוק בלשונות הברייתות בבבלי ובירושלמי שלעניין מים שעל הגוף לא ציינו 'בשביל שיפשר', יש להסביר כנ"ל שאם המים עתידיים לגרום לכוויה בגופו לאחר זמן - ורק במקרה זה נגדיר זאת כבישול - אנו בטוחים שאדם לא ישהה את גופו כנגד המדורה עד כדי כך.

ג. מסקנת העיון בתלמוד ובראשונים

1. השיעור: כוויית יד אדם

מכל האמור לעיל נראה שיש להשוות את השיטות ולומר שהבישול האמור במים בשבת הוא דווקא אם יד אדם נכוית בהם, אם תוכנס למשך זמן.

אם כנים אנחנו דומה שאפשר לשער באופן מעשי בטבילת אצבע לזמן מה - ולא בהכנסה בעלמא - וממילא לא נחשוש יותר לדברי האחרונים שהעירו שאין אנו בקיאים בכריסו של תינוק נכווית ובשיעור סלידת היד.⁷

2. מסקנה מעשית

מבחינה מעשית קשה לעמוד על שיעור הכוויה משום שגם מושג הכוויה אינו מוגדר. כיום מבחינים הרופאים ב-3 דרגות כוויה. דרגה 1 היא התאדמות העור בלבד; דרגה 2 נקבעת על פי הופעת שלפוחיות. דרגה 3 חמורה יותר - הרס רקמות. התאדמות העור תהיה בעצם בכל חום שהוא מעט יותר מחומו הטבעי של גוף האדם, אם תישאר היד במים זמן רב. שלפוחיות מופיעות אצל אדם מבוגר רק במים בסביבות 60 מעלות צלזיוס, אם כי ייתכן שהחזקת היד זמן ממושך במים בעלי טמפר' קבועה תגרום לכוויה אפילו בטמפר' נמוכה יותר.

מכל מקום נלענ"ד, ובהסתמכות על שיחות עם רופאים, כי יש לדבר על כווית יד אדם - מבחינה רפואית - בחום המתקרב ל-50 מעלות צלזיוס, ולא פחות. אין בדברי אלו משום קביעת הלכה בנידון אלא להמחיש את 'סדר הגודל' בלבד. נראה כי לא רחוק לטעון ש-48 מעלות צלזיוס הם עדיין בגבול ההיתר.⁸

3. חידוש הרש"ז אוירבך לקביעת שיעור י"ס

בקובץ נועם (ח"י עמ' שיד) מציע הרש"ז אוירבך שיטה חדשה לשער חום י"ס. ויסודה הוא כדלהלן: הגמ' בחולין (ח,ב) מביאה מחלוקת אמוראים האם בית השחיטה 'רותח' או 'צונן'. וליאיכא דאמרי' בגמ' כו"ע סוברים שנחשב צונן. וכך סובר רש"י שם להלכה. אמנם, התוס' אסרו שם לחתוך בשר רותח בסכין ששחטו בה אפילו בהמה כשרה עפ"י דברי הגמ' בחולין (קיא,ב) וכך נפסק בשו"ע (יו"ד י,ב). מכל מקום כתב הרמ"א שם שדי בעירו כדי להכשיר את הסכין. טעמו של דבר הוא שאין בית השחיטה רותח ממש אלא חם מעט, ובצירוף הטעם 'דוחקא דסכינא' אנו חוששים לבליעה כדי קליפה בלבד. וכך פסק שם הש"ך, שבדיעבד אם חתך בשר רותח בסכין שחיטה שלא הוגעלה אלא הודחה בלבד, לא נאסר. וכך חותם הרש"ז את דבריו:

א"כ אפשר דמוכח דעד 46 מעלות ג"כ חשיב צונן... (ומסיק) א"כ מוכח ודאי דשיעור 45 מעלות צלזיוס אין לחוש כלל שמא היד סולדת.⁹

4. אין אדם שותה חמין שהיד סולדת בהן

בספר 'בן איש חי' (פרשת בא סעיף ה) הציע מבחן חדש לשיעור י"ס וכך כתב:
הנה נקוט האי כללא בידך; כל היכא שזה החמין ראוי לשתיה או לאכילה שאין אדם נמנע מכח ריבוי חממותו ה"ז לא חשיב יס"ב. ואם ימנע מלשתותו מרוב חומו ה"ז נחשב יס"ב.¹⁰

לאחר העיון מצאתי שכבר ברשב"א נרמז עניין זה שאין אדם שותה חמין שהיס"ב. בדף מב,א בעניין "נותן אדם חמין הצונן ולא צונן לתוך החמין דברי ב"ש, ב"ה אומרים: בכוס אבל לא באמבטי..." ושם בתוס' פירשו שדרך ליתן המועט במרובה. הרשב"א שם דחה פירושם והקשה:

7. עיין דרכי-תשובה סי' קה אות נא; זרע-יעקב שבת מ,ב; תורת-יקותיאל יו"ד סי' צד ס"ק ב.

8. וראה להלן מסורת בשם הרב פרנק זצ"ל בנידון.

9. וכך פסק לדינא 'שמירת שבת כהלכתה' פרק א סעי' א.

10. והובאו דבריו בכף-החיים ח"ד סי' שיח ס"ק קמג

אינו מחוור בעיני, דהכא סתמא ל"ש מרובין ול"ש מועטין. ולתוך הכוס ואפילו לתוך מיחם רגילות הוא לתת צונן הרבה כדי להפשר מפני שהן עשויין לשתייה **ואין אדם שותה חמין גמורין אלא פושרין...**

הרי לנו אפוא מקור בראשונים לשיעורו של ה'בן איש חי' לבדוק בחום שהוא ניתן לשתייה מיידית.

5. בדיקות מעשיות בשתיית חמין

מתוך בדיקות אחדות מתברר שאדם שותה בלא קושי משקה שחוממו 50 מעלות צלזיוס, ללא כל רתיעה וצורך בנשיבת אוויר. שיעור זה מתאים כמדומני לכל האנשים, ובודאי לבינוניים שבהם. ושוב, אם ניקח טווח ביטחון נוסף ונעמיד את השיעור על 48 מעלות בלבד, בודאי שיצאנו מכלל ספק בעניין זה של יכולת השתייה הרצופה.

6. מסורת בשם הרב פרנק

שמעתי בשם מספר אנשים המוסרים בשם הרצ"פ פרנק על שיעור יד סולדת בכ-50 מעלות צלזיוס. הרב שלמה מן-ההר העיד ששמע זאת מפיו, וכשתמה על גובה השיעור השיב הרב: **"תחשוב 48 מעלות וזה כבר טוב לכל הדעות"**.

ד. סיכום כללי

1. השיעורים בגמרא

א. מצאנו דרכים שונות לקביעת דרגת חום שתיחשב בישול בשבת.

1. בבלי (שבת מ,ב): יד סולדת בו. וברש"י: נמשכת לאחוריה מדאגה שלא תכווה.

2. שם: "כרסו של תינוק נכווית"

3. ירושלמי (שבת פ"ג ה"ד): "עד שיהא נותן ידו לתוכה והיא נכווית"

ב. בראשונים דברו על כווית יד אדם בינוני. כך משמע בטור ובשו"ע וכ"כ רש"י ורבינו גרשום בחולין.

ג. לענ"ד יש להשוות את כל השיעורים שבדברי התלמודים.

ד. סיעה של אחרונים מצדדים להלכה לשער באצבע. לענ"ד אין חולק על כך ובלבד שיששה אצבעו במים זמן מה - ולא יוציאנה מיד - ולא תיכוה (נראה שאפשר לחשוב עד כ-48 מעלות לפי מבחן זה, וצ"ב).

2. דרכים שהוצעו באחרונים לשיעור יד סולדת

א. הרש"ז אורבך (נועם ו עמ' שטו): חום בית השחיטה צונן בין בבהמה בין בעוף.

ב. 'בן איש חי' (פרשת בא סע' ה): כל חמין שאין אדם נמנע מלשתותן אין היס"ב. ונראה שיש להסתייע מהרשב"א. לענ"ד חום זה הוא כ-50 מעלות צלזיוס, וב-48 מעלות נצא מידי כל החששות.

ג. מסורת בשם הרצ"פ פרנק: לא פחות מ-48 מעלות.